

---

*"Les premières Representations wagnériennes a Italie –
l'Oeuvre de Richard Wagner a la conquête du monde"
Publicat al "Musée Virtuel Richard Wagner"
dirigit per Nicolás Crapanne.*

Itàlia va ser un lloc d'estada privilegiat per a Richard Wagner, sobretot en els últims anys de la seva vida, quan va apreciar especialment el clima, els paisatges, però també les obres d'art plàstic (Rafael, Tiziano per a la pintura, la Cúpula de Siena, la Basílica de Sant Marc per a l'arquitectura, etc.). D'altra banda, el compositor va sentir al llarg de la seva vida impressions i emetre judicis ambigus sobre la música italiana, una mena d'admiració / repulsió. Llavors, com van ser rebudes les seves pròpies obres pel públic italià? Això és el que tractarem al descriure cronològicament les primeres òperes històriques i drames musicals de Wagner en un país, recordem des d'un principi, molt menys centralitzat que França, havent-se fet la seva unitat gràcies a la vida mateixa dels grans artista. Abans d'aquesta recepció de Wagner a Itàlia, podem citar les reflexions de el filòsof revolucionari Giuseppe Mazzini en el seu "Filosofia de la música" de 1836, que curiosament prefiguren els escrits teòrics del nostre compositor. Entre els artistes "bohemis" de el moviment mazziniano es troben els primers wagnerians, en particular els dos compositors, Arrigo Boito i Franco Faccio. Cal notar també que l'editora de música bolonyesa, Giovannina Lucca, apassionadament wagneriana (havia assistit a representacions a Viena) va adquirir en 1868 els drets de publicació per Itàlia de les obres de Wagner, que uns anys abans li havien negat a Wagner el famós editor milanès Ricordi i que va haver de lamentar amargament.

I. BOLOGNA

1er novembre 1871: LOHENGRIN

No és d'estranyar que Lohengrin, que aviat demostrarà ser l'obra wagneriana més representada del món, fora el primer "estrena" a Itàlia; i tampoc és estrany que hagi tingut lloc a Bologna, per la conjunció de tres voluntats, la de l'editor Lucca, la de l'alcalde Casarini, músic i amb gustos avantguardistes, i

la de el director de Teatre Comunale, Angelo Mariani, també molt obert a Wagner (durant dos anys va posar composicions de Wagner en la programació de concerts), i això en un context de rivalitat Bologna / Milà que recorda la rivalitat Lió / París ...

No obstant això, no hem d'oblidar que Rossini havia regnat totalment sobre la vida musical bolonyesa en anys anteriors. Pel que fa a el director Mariani, també s'ha pensat en una venjança personal contra el seu amic Giuseppe Verdi. Precisament aquest hauria seduït poc abans a la promesa de Mariani, i d'aquí a pensar que Mariani privilegiava a partir d'ara les obres de Wagner enfront de les del seu antic amic (i que així havia contribuït a fer popular Lohengrin), no hi va haver més que un petit pas per l'estret món de la crítica musical italiana ... Finalment, l'alcalde va voler donar un gran cop cultural durant la celebració a Bologna d'un congrés internacional de prehistòria. El que podria fer pensar que la prehistòria pot no barrejar bé amb la música de el futur ...

El Director d'orquestra Angelo Maurizio Gaspare Mariani (1821-1873)

El citat trio, editor, alcalde, director, acompanyat dels responsables dels decorats i vestuari, van fer un viatge previ a Munic per assistir a una actuació exemplar de Lohengrin. Llavors va començar l'intens treball d'assajos. Informat per la Sra. Lucca, Wagner va escriure una carta - en francès - des Tribschen

d'alè a Director Mariani el 23 d'octubre. Aquest últim, molt afalagat, va respondre per correu i redoblar els seus esforços de preparació.

L'1 de novembre, la multitud es va afanyar a anar al Comunale. L'èxit va ser gairebé total si deixem de banda alguns "Viva Verdi", "Viva Rossini". Atenció silenciosa inusual, aplaudiments molt animats i nombrosos de el públic, una premsa molt laudatòria si exceptuem el paper de Licurg a La Gazzetta Musicale di Milano, com per casualitat l'òrgan oficial de l'editorial Ricordi, probablement gelós del seu col·lega Lucca. Els espectadors estrangers van reconèixer el valor de la representació, com ho demostra, per exemple, una carta del pintor vienès Gustav Gaul al seu amic Nilius, que ara es troba en el Museu Reuter d'Eisenach.

A l'endemà, Mariani va tornar a prendre la ploma per escriure-li al el venerat mestre alemany que havia viscut un dels dies més feliços de la seva vida. El 12 de novembre Richard Wagner li va respondre enviant-li una foto signada pel seu compte: "Evviva Mariani". Anteriorment, el 7 de novembre, havia escrit "Una carta a un amic italià" (Boito, el traductor de el poema) lloant el geni italià per haver rebut tan bé la seva

feina. El 22 de maig de 1872, dia del seu 59 aniversari i de la col·locació de la primera pedra de el teatre de Bayreuth, Wagner va escriure a Mariani lamentant la seva absència en aquell esdeveniment.

Si el 2 de novembre, Dia de Morts, els espectadors van ser una mica menys nombrosos en el Comunale, encara que l'èxit no pot negar-se per a les altres setze funcions.

Cal destacar que Verdi va venir de Busseto per assistir amb la major discreció possible a l'actuació de l'19 de novembre, en què també van participar Hans von Bülow i Boito, el que no va impedir a "Evviva Verdi" quan va ser reconegut. En una correspondència amb Ricordi, Verdi sembla consumit per la gelosia. Aquest espectacle també es va oferir tres nits a Florència.

Per coronar aquest èxit wagnerià a Bologna, el municipi va sumar a la llista d'alguns acadèmics notables del congrés internacional de prehistòria a qui se'ls va conferir la ciutadania honorària de Bologna, el nom de Richard Wagner. El diploma va ser enviat a la persona interessada ("La seva Senyoria Il·lustrada" ...) a l'agost de 1872 mitjançant una carta de l'Assessor Malvezzi que

emfatitzava "el matrimoni entre el geni artístic d'Alemanya i Itàlia". La resposta de Wagner d'agraïment a l'alcalde de Bologna el 3 d'octubre (i no l'1 d'octubre, com s'indica per error en el volum XI de la traducció francesa de les Obres en prosa) va destacar la "llibertat" de judici de el públic bolonyès en contrastar-lo amb la inca-pacitat dels francesos per comprendre el que no és francès. Això va ajudar a enfortir l'orgull bolonyès.

A Itàlia, fora de Bologna, aquesta creació de Lohengrin va marcar el punt de partida d'una polèmica, d'una escissió en els cercles artístics; es va parlar d'una

"declaració de
polític-cultural
descui-dem les

Interior del Teatro Comunale de Bologna

guerra a el món
italià". Si
tres

representacions exportades de Bologna a Flo-rència immedia-tament després, el renaixement de Lohengrin a Itàlia va tenir lloc a La Scala de Milà al març de 1873. Les primeres representacions van ser tempestuoses, després més tranquil·les a partir de la quarta, i finalment la setena i última va ser un fiasco a l'ésser interrompuda en el segon acte. L'obra de Wagner no va tornar a aparèixer a La Scala fins 1884 amb Rienzi. La segona 'premier' wagneriana a Itàlia (el Tannhäuser) va tenir lloc novament a Bologna en una realització una mica precipitada, avançada dos dies. L'obertura, ja coneguda en el concert de Bologna, va ser aplaudida tot i un "Evviva Rossini", al final del primer acte va ser rebut amb fredor, diversos problemes van acompanyar el segon acte i el "Retorn de Roma" de Tannhäuser va desencadenar l'enrenou , es va baixar el teló acompanyat d'un concert de protestes ... La premsa parlava d'un fiasco, un

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. 08080 Barcelona
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com) info@associaciowagneriana.com

cop de gràcia a l'art alemany, una venjança dels nacionalistes. No obstant això, el director Mariani va aguantar i, amb alguns talls i actuacions millorades dels solistes, la segona i les següents actuacions van transcórrer amb normalitat. En realitat els oponents s'havien organitzat només per a la primera representació. Recordeu que Milà no representarà aquesta obra fins a 1891 després de Trieste, Torí, Roma i Nàpols. Aquesta estrena, amb la traducció de Boito, va ser aparentment ben interpretada a La Fenice i rebuda favorablement per la crítica, però amb molta fredor pel públic, a part de l'obertura i el primer acte. Reprès per tancar la temporada, *Rienzi* va tenir un fracàs encara més marcat. Cal esmentar també la representació a Bolonya, el 4 de desembre de 1876, ja que va tenir lloc en presència de l'autor. En efecte, convidat per l'alcalde, Wagner acompanyat de Còsima, va realitzar el viatge a Roma on s'allotjava. La seva entrada a Camerino va ser rebuda amb estrepitosos aplaudiments i va haver de pujar a l'escenari a l'acabar el primer acte. A l'endemà, es va organitzar un banquet en el seu honor; es van celebrar les 'libertats' i la germanor dels dos pobles, i Wagner va interpretar a piano l'obertura de *Tannhäuser*, a més del preludi de *Tristany*, encara desconegut a Bolonya. Després va rebre homenatges per escrit dels artistes i el cor.

II. BOLOGNA

14 novembre 1877: «IL VASCHELLO FANTASMA» o «IL OLANDESE VOLANT»

El Comunale anava a ser el primer escenari italià per aquesta òpera romàntica. La sala estava plena en l'estrena, amb una gran quantitat de crítics i espectadors d'altres llocs. La recepció va ser freda, i fins i tot burleta en l'escena final, a causa d'una posada en escena fallida, alguna cosa ridícula. La crítica va insistir en el gran protagonista, la mar, en la música d'aquesta obra. Però, a l'igual que amb Tannhäuser, amb les millores en la direcció i la familiarització dels intèrprets amb aquest treball, l'audiència va quedar més satisfeta en les següents actuacions. Un altre director d'orquestra i més director de Teatre Comunale de Bologna de 1879 a 1886, Luigi Mancinelli, va ser un gran wagnerià. També va mantenir correspondència amb Richard Wagner entre 1880 i 1882 sobre com interpretar determinades peces per a concerts. I, el 10 de desembre de 1882, el compositor li va escriure per saber si podia venir a Venècia amb una orquestra de 40 músics per interpretar, amb motiu del "aniversari de la seva estimada esposa", la seva Simfonia en C. Major

*El Director d'Orquestra Luigi
Mancinelli, (1848-1920),
pintat per F. Garibotti*

que va compondre cinquanta anys abans. Mancinelli ha lamentat haver de rebutjar aquesta invitació a causa de la seva càrrega de treball a la Comunale en el mes en curs. Pel que fa al Vaixell Fantasma (NT: és en realitat l'Holandès Errante), cal destacar que Torí, Florència i Roma la van representar abans que Milà, que va fer la seva "estrena" en 1893.

III. VENÈZIA

Els 14, 15, 17 i 18 d'abril de 1883: «L'Anello del Nibelungo»

Aquesta estrena va ser de fet només una parada a la gira europea de Teatre Itinerant

de Angelo Neumann. A més, va ser una mica de sort la que va donar al Ring com el seu primer port base a Itàlia, Venècia. Recordem que Neumann, director de l'Òpera de Leipzig des de 1876, havia obtingut el dret de representar a Leipzig en 1878 el primer Ring fora de Bayreuth. Aquest va ser un veritable èxit que va impulsar a Wagner, ja així en confiança definitiva (la seva carta a

Neumann de el 23 de setembre de 1878 ho prova), es va renovar aquest dret al maig de 1881 per a Berlín i després al maig de 1882 per a Londres.